

A magyarázkodás mint visszautasítási stratégia

Maróti Orsolya

A visszautasítás beszédaktusával foglalkozó magyarországi és nemzetközi inter- és intralingvális empirikus pragmatikai kutatások eredményei szerint az egyik leggyakoribb visszautasítási stratégia a magyarázkodás (Szili 2002, Bándli–Maróti 2003).

Előadásomban egy olyan természetes adatgyűjtési módszerrel végzett kutatás részeredményeit szeretném bemutatni, amely ajánlatok visszautasítását vizsgálta. A kilencvenegy rögzített telefonbeszélgetés során a leggyakoribb visszautasítási stratégia szintén a magyarázkodás volt.

A stratégiával kapcsolatos vizsgálati eredményeket a nyelvi udvariasság és udvariatlanság integrált modelljei közül elsősorban Fraser (1990), Watts–Ide–Ehlich (2005) és Gino Eelen (2001) elképzeléseinek fényében kívánom értelmezni. Ezekben a rendszerekben nem léteznek önmagukban udvarias vagy udvariatlan megnyilvánulások. A normatív, illetve társadalmi jelölőként értelmezett udvariasság háttérbe szorul és a kommunikáció működtetése veszi át a szerepet.

A visszautasítás beszédaktusának szerkezeti sajátossága, hogy enyhítővel és más, az elutasítás tényét enyhítő stratégiai elemmel egészül ki a választott stratégia, illetve egyszerre több stratégiát is összekapcsolnak az adatközlők (Murphy–Neu 1996, Gass–Houck 1999, Szili 2002).

A kutatás során kapott adatok elemzésekor megvizsgáltam, hogy milyen kombinációkban fordul elő a leggyakoribb visszautasítási stratégia, kapcsolódhatnak-e hozzá járulékos beszédaktusok, létrejönnek-e jellegzetes stratégiaegyüttesek, felfedezhetünk-e bizonyos makrostratégiákat, illetve vannak-e tartalmi szempontból tipikus és egyéni mentségek.

Az empirikus pragmatikai kutatások eredményei a gyakorlatban leginkább a magyar mint idegen nyelv és a magyar származásnyelv tanítása során hasznosíthatók. Többek között azáltal, hogy a nyelvhasználók tipikus visszautasítási és magyarázkodási stratégiáiból tudnak ízelítőt kínálni.

Felhasznált irodalom

Bándli Judit–Maróti Orsolya 2003. Kultúra és nyelvi viselkedés. Japán diákok kérései és visszautasítási stratégiái magyar nyelven. *Hungarológiai évkönyv* 137-152.

Eelen, Gino 2001. *A critique of politeness theories*. St. Jerome Publishing. Manchester.

Fraser, Bruce 1990. Perspectives on politeness. *Journal of Pragmatics* 219–236.

Gass, Susan–Houck, Noel 1999. *Interlanguage refusals. A cross-cultural study of Japanese-English*. Mouton de Gruyter. Berlin. New York.

Murphy, Beth–Neu, Joyce 1996. My grade's too low: The speech act set of complaining. In: Gass, Susan M. –Gass–Neu, Joyce (eds.): *Speech acts across cultures. Challenges to communication in second language*. Mouton de Gruyter. Berlin. 191-216.

Szili Katalin 2002. Hogyan is mondunk nemet magyarul? *Magyar Nyelvőr* 204-220. Szili 2013

Watts, Richard–Ide, Sachiko–Ehlich, Konrad (eds.) 2005. *Politeness in Language. Studies in its History, Theory and Practice*. Mouton de Gruyter. Berlin.